

Af Marleen Stefansen,
Afdelingsleder på
Ungecenter Eghøj

Dokumentation – vejen til faglig anerkendelse og udvikling

Det er et ufravigeligt krav, at socialpædagoger skal kunne dokumentere deres arbejde. Spørgsmålet er blot, hvordan der kan udvikles dokumentationsmetoder, som giver mening i det daglige socialpædagogiske arbejde.

Dokumentation er en af de måder, hvorpå socialpædagogikken kan opnå faglig anerkendelse, og socialpædagogerne kan opnå en sikkerhed i praksis.

Ingen af de, der har arbejdet inden for det pædagogiske fag de sidste 5-10 år, har kunnet undgå at høre om nødvendigheden af at dokumentere det pædagogiske arbejde. Og langt de fleste er for længst blevet præsenteret for forskellige dokumentationsmetoder. For nogle socialpædagoger er det en spændende og udfordrende proces, mens kravet om dokumentation for andre er ensbetydende med vanskeligheder og modstand.

For godt et år siden skrev jeg mit Master Projekt i Socialpædagogik. Her undersøgte jeg de vanskeligheder og modstandsformer, der opstår, når dokumentationsmetoder skal implementeres i det daglige socialpædagogiske arbejde. Samtidig lavede jeg en analyse af, hvilke dokumentationsmetoder der bidrager til at overvinde modstanden og vanskelighederne. På baggrund af undersøgelsen og analysen vil jeg her redegøre for, hvordan kravet om dokumentation er opstået. Og jeg vil give mit bud på, hvordan dokumentation af det socialpædagogiske arbejde skal tilrettelægges, så det giver mening i det daglige socialpædagogiske arbejde.

Forskellige dagsordner i spil

For at forstå det øgede krav om dokumentation af socialpædagogisk arbejde er det nødvendigt med et lille overblik over de meget forskellige dagsordner, der har gjort deres indflydelse gældende.

- Den samfundsmæssige udvikling
- Socialpolitiske og lovmæssige dagsordner
- Dagsordner inden for professionen
- Dagsordner inden for den institutionelle organisering
- Forskningsmæssige dagsordner

Samfundets generelle udvikling har haft stor indflydelse på det øgede dokumentationskrav. En af tidens helt centrale tendenser i denne udvikling er globaliseringen. I kølvandet på globaliseringen er nemlig også fulgt en strøm af informationer fra nær og fjern, der har gjort os mere bevidste om de farer eller risici, der lurder rundt om os. Professor i sociologi Ulrich Beck har betegnet det som en udvikling hen imod "risikosamfundet". Et samfund, hvor statistikker og viden er vores vigtigste redskaber i håndteringen af det, der virker som en meget større og mere usikker verden (Beck, 1997). I dette samfund er dokumentation den naturlige måde at opnå den viden, der kan give os mere tryghed.

Det politiske perspektiv er ofte en vigtig del af argumentationen for øget dokumentation af den socialpædagogiske praksis. I den aktuelle socialpolitiske situation er der en udtalt tendens til, at politikerne ønsker viden om, hvordan samfundets ressourcer udnyttes bedst. De oplever, at de i højere grad bliver stillet til regnskab over for befolkningen, og socialpolitikken er derfor kendetegnet ved et stadig større behov for

legitimitet. Dokumentation er blevet et redskab til at skabe den nødvendige legitimitet i de politiske prioriteringer.

Den socialpædagogiske professions egne dokumentationskrav handler om socialpædagogikkens identitet og legitimitet. Socialpædagogikken er stadig et ungt fag, der mangler udvikling af en selvstændig faglighed med egne teoretiske begreber (Madsen, 2005). Dokumentation er en af de måder, hvorpå socialpædagogikken kan opnå faglig anerkendelse, og socialpædagogerne kan opnå en sikkerhed i praksis.

Det institutionelle dokumentationskrav er båret frem af, at institutioner i dag driver virksomhed på markedslignende vilkår. Derfor er det blevet nødvendigt for dem at sikre den dokumentation, som berettiger deres eksistens. Hvis de ikke dokumenterer deres indsats, risikerer de, at der bliver sat spørgsmålstegn ved indholdet af det pædagogiske arbejde og ved brugernes udvikling.

Den socialpædagogiske professions egne dokumentationskrav handler om socialpædagogikkens identitet og legitimitet.

Inden for den socialpædagogiske forskning er dokumentationskravet opstået som følge af en interesse i at udvikle forskningsmetoder og teori. Her handler kravet om dokumentation primært om at kunne sætte ord på de pædagogiske metoder. Dels for at forbedre muligheden for at kunne indsamle empiri og viden, og dels for at højne kvaliteten af undervisning og uddannelse

Især de samfundsmæssige og socialpolitiske dagsordner opleves som udefrakommende krav om dokumentation, mens de tre sidste dagsordner forstås som fagets,

institutionernes og socialpædagogernes egen interesse for dokumentation.

At skabe forståelse for og mening med dokumentationsarbejdet er et vigtigt udgangspunkt for at fremme lysten til at dokumentere det socialpædagogiske arbejde og udvikle dokumentationsmetoderne. Det er afgørende, at de, der skal udføre arbejdet i praksis, er bevidste om, at kravet om dokumentation for eksempel ikke udelukkende er en politisk beslutning, og at det hovedsageligt udspringer af en interesse for at udvikle fagligheden.

Modstandsformer

I mit masterprojekt identificerede jeg meget forskellige former for modstand og vanskeligheder ved dokumentation af socialpædagogisk arbejde. Jeg inddelte dem i tre kategorier: de praktiske, de pædagogiske og de personlige og holdningsmæssige vanskeligheder og modstandsformer.

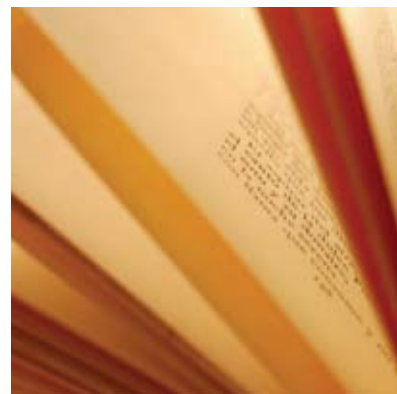
Hvis man sammenholder disse vanskeligheder og modstandsformer med forskellige dokumentationsmetoder, fremkommer et billede af, hvordan man skal angribe dokumentation af socialpædagogisk arbejde for bedst mulig at overvinde disse vanskeligheder og modstandsformer.

Tid er en af de modstandsformer, som flest socialpædagoger nok vil kunne nikke gænkende til. Mange opfatter det at være sammen med brugerne som deres vigtigste arbejdsopgave. Derfor synes de, at den tid, der skal bruges på dokumentationsarbejdet, bliver taget direkte fra brugerne.

Da kravet om dokumentation er ufravigeligt, består udfordringen altså i at udvikle dokumentationsmetoder, der ikke tager tid fra arbejdet med brugerne, eksempelvis fordi det kan bruges direkte i arbejdet med dem. Eller i at overveje, hvordan dokumentationen kan bidrage til en øget faglighed, så den tid, der går fra brugerne, bliver erstattet med en

Marleen Stefansen

- Uddannet pædagog fra Peter Sabroe seminariet i 1998
- Mellemlider uddannelse, Århus Amt, 2004
- Uddannet Master i Socialpædagogik fra Danmarks pædagogiske universitet i 2007
- Afdelingsleder på Ungecenter Eghøj, ansat siden 1998
- Medforfatter til bogen: Aktuelle udfordringer i Socialpædagogikken, 2008.

Udviklingen af dokumentationsmetoder er ikke en afsluttet proces. Når man har udviklet de første dokumentationsmetoder, skal de implementeres og løbende videreudvikles og vedligeholdes.

Dokumentation

Dokumentation defineres som beskrivelser og opsamling af data. Begrebet bruges blandt andet om praksisbeskrivelser, effektmålinger, evidens, empiri og videnskabelige undersøgelser. Nogle former for dokumentation kan betegnes som forskning, mens andre har karakter af at være systematiseringer af praksisbeskrivelser og erfaringer. Formerne for dokumentation kan overordnet indeles i to kategorier:

- Dokumentation som har karakter af registreringer af fakta, primært med en kvantitativ metodisk tilgang.
- Dokumentation som overvejende er baseret på en kvalitativ metodisk tilgang.

mere kvalificeret socialpædagogisk indsats. En indsats, hvor det er kvaliteten og ikke kvantiteten, der tæller.

En anden modstandsform er, at dokumentationsarbejdet kan opfattes som en kontrol. Der vil være elementer af kontrol i nogle dokumentationskrav. Men kontrol skal ikke udelukkende opfattes negativt. Kontrol kan også være med til at give sikkerhed i det socialpædagogiske arbejde. Samtidig er det vigtigt at huske, at kontrol i højere grad end tidligere er et vilkår i samfundet for alle faggrupper. Socialpædagoger kan ikke antage, at deres arbejde udelukkende kan baseres på tillid og ansvar.

Analysen af, hvilke former for dokumentationsmetoder, der aktiverer de forskellige former for modstand og vanskeligheder, og hvilke der bidrager til at overvinde dem, giver ikke et entydigt billede. Overordnet kan man konkludere, at kvantitative dokumentationsformer aktiverer flere modstandsformer end kvalitative dokumentationsformer. Med andre ord synes de fleste socialpædagoger, at interviews og praksisbeskrivelser er mere interessante end tal og statistikker.

Det betyder, at det i udviklingen af dokumentationsmetoder især vil være relevant at hente inspiration i kvalitative dokumentationsmetoder. Men der kan dog være udefrakommende dokumentationskrav, der gør det nødvendigt at anvende kvantitative dokumentationsmetoder – eksempelvis effektmålinger i form af scoresystemer. Her består udfordringen i at anvende den kvantitative dokumentation på en måde, så den får mening, og eksempelvis supplere den med en form for kvalitativ dokumentation.

Udvikling af dokumentationsmetoder

I udviklingen af dokumentationsmetoder er det nødvendigt at være opmærksom på, at begrebet dokumentation bruges bredt, og

at det er et komplekst begreb, der altid skal forstås i relation til konteksten.

Udviklingen af dokumentationsmetoder begynder med en afklaring af, hvilken dagsorden dokumentationen skal tilfredsstille. I denne afklaring ligger også en vurdering af formen på dokumentationen. Skal det eksempelvis være en kvantitativ eller en kvalitativ form for dokumentation? Og skal dokumentationen blot bruges internt, eller skal den også kunne bruges eksternt?

For at kunne udvikle dokumentationsmetoder er det vigtigt, at man som institution har defineret et fælles fagligt ståsted, som indsatsen overordnet tager udgangspunkt i. Udviklingen af dette faglige ståsted vil ofte være en længere proces, hvor det er nødvendigt, at medarbejderne inddrages og føler et ejerskab både af processen og af produktet.

Det er spændende, men også meget nødvendigt for socialpædagoger at få sat ord på de interaktioner og handlinger, der er en del af deres daglige socialpædagogiske arbejde.

Institutionen skal have defineret sine pædagogiske værdier, udviklingssyn og metoder. Men metodebegrebet er lige som dokumentationsbegrebet meget bredt defineret og kræver afklaring af, hvad der forstås ved metoder. Det er spændende, men også meget nødvendigt for socialpædagoger at få sat ord på de interaktioner og handlinger, der er en del af deres daglige socialpædagogiske arbejde. Hvis de ikke kan beskrive, hvad de gør (deres metoder), vil de heller ikke kunne beskrive, hvad der virker eller ikke virker. Denne proces er i høj grad med til at synliggøre og udvikle fagligheden på institutionen.

Dernæst skal der udarbejdes dokumentationsmetoder, hvor inddragelsen af medarbejderne igen vil være afgørende for, at produktet bliver brugbart som en integreret del af det pædagogiske arbejde. Dokumentationsmetoderne skal, som tidligere beskrevet, tage udgangspunkt i, hvilken form for dagsorden, de skal tilfredsstille. Formålet vil som regel være at dokumentere indsatsen og udviklingen, samt hvorledes forskellige metoder virker eller ikke virker. Selvom dokumentationen i nogle sammenhænge udarbejdes med baggrund i udefrakommende krav, skulle den gerne bidrage til at udvikle fagligheden ved en bevidstgørelse af det socialpædagogiske arbejde.

Udviklingen af dokumentationsmetoder er ikke en afsluttet proces. Når man har udviklet de første dokumentationsmetoder, skal de implementeres og løbende videreudvikles og vedligeholdes. Der vil vise sig nye krav og muligheder, og andre dokumentationsmetoder vil måske blive relevante.

Faglig anerkendelse og udvikling

Det er et ufravigeligt krav, at socialpædagoger skal kunne dokumentere deres arbejde. Spørgsmålet er blot, hvordan der kan udvikles dokumentationsmetoder, som giver mening i det daglige socialpædagogiske arbejde.

Arbejdet med at sætte ord på de socialpædagogiske metoder og udvikle dokumentationsmetoder vil være medvirkende til, at socialpædagogikken kan opnå en højere faglig anerkendelse. Med udviklingen af teoretiske begreber og dokumentation følger også en øget sikkerhed i arbejdet, da socialpædagogernes indsats i højere grad vil blive baseret på objektive faglige og teoretiske vurderinger.

Det må være i alle socialpædagogers interesse at blive bedre til deres arbejde, da det er ensbetydende med en bedre indsats for

brugerne. Der er mange måder, hvorpå socialpædagoger kan blive bedre til deres arbejde. Dokumentation er en måde, hvorpå det kan synliggøres, hvordan den socialpædagogiske indsats bidrager til udvikling hos brugerne, samtidig kan dokumentation være med til at pege på, hvor indsatsen kan opkvalificeres.

’ Dokumentation er en måde, hvorpå det kan synliggøres, hvordan den socialpædagogiske indsats bidrager til udvikling hos brugerne, samtidig kan dokumentation være med til at pege på, hvor indsatsen kan opkvalificeres.

Afslutningsvist er det vigtigt at pointere, at ikke alt det, socialpædagoger gør, skal begrebsliggøres og dokumenteres. Men meget mere socialpædagogik kan og skal synliggøres. Socialpædagoger skal melde sig aktivt ind i kampen med at udvikle dokumentationsmetoderne, for det er den eneste måde, hvorpå udviklingen kan påvirkes, så dokumentationsmetoderne kommer til at give mening i det daglige pædagogiske arbejde. Dokumentationskravene skal forenes med det socialpædagogiske arbejde i en konstruktiv og udviklende proces for fagligheden.

Hvis de sociale tilbud ikke dokumenterer deres indsats, risikerer de, at der bliver sat spørgsmålstegn ved indholdet af det pædagogiske arbejde og ved brugernes udvikling.

Litteratur:

Beck, Ulrich:
Risikosamfundet
Hans Reitzels Forlag,
København (1997)

Madsen, Bent:
Socialpædagogik: Integration og inklusion i det moderne samfund
Hans Reitzels Forlag
København (2005)

Stefansen, Marleen:
Dokumentation af socialpædagogik - en analyse af hvilke dokumentationsmetoder der overvinder vanskeligheder og modstandsformer ved dokumentation af socialpædagogisk arbejde (2007)